

Спп 14/2016

Спп 17/2016

Спп 18/2016

Спп 21/2016

ПРАВНО СХВАТАЊЕ
МЕТОДОЛОГИЈА ОБРАЧУНА НОВЧАНЕ НАКНАДЕ
ЗА СЛУЧАЈ НЕЗАПОСЛЕНОСТИ

- 1. Новчана накнада за случај незапослености утврђена на начин из члана 69. Закона о запошљавању и осигурању за случај незапослености не може бити нижа од 80% нити виша од 160% од минималне зараде утврђене у складу са чланом 111. став 2. Закона о раду (принцип бруто зараде).**

2. О праву на новчану накнаду одлучује се по правилима управног поступка и против коначног решења се може водити управни спор.

Основни судови у Аранђеловцу, Пријепољу, Нишу и Смедереву су доставили Врховном касационом суду захтеве за решавање спорног правног питања: методологије обрачуна накнаде за незапослене и то да ли се минимална зарада као полазни елемент за обрачун новчане накнаде за случај незапослености обрачунава као минимална зарада без пореза и доприноса (нето) или минимална зарада са порезом и доприносима који се плаћају из зараде (бруто). Основни суд у Пријепољу је поставио и питање разграничења надлежности управног органа и суда опште надлежности за исплату новчане накнаде по овом основу.

Пред основним судовима у Републици Србији је у току више десетина хиљада спорова корисника новчаних накнада за незапослене против Националне службе за запошљавање са новчаним потраживањем за накнаду штете на име разлике од примљеног износа накнаде за случај незапослености до износа, које корисници овог права сматрају да им припада. Парнице су покретане у периоду након 14.03.2012. године, када је

Национална служба за запошљавање променила методологију обрачуна минималне накнаде, снижавањем месечних износа, применом бруто принципа обрачуна минималне зараде. Начин обрачуна је измењен по препоруци Државне ревизорске институције након ревизије завршног рачуна Националне службе за запошљавање за 2010. годину. За математички обрачун евентуално постојеће разлике до припадајуће накнаде судови немају стручна знања и висину дуга су утврђивали вештачењем преко судских вештака одговарајуће струке. Међутим, методологија обрачуна је у домену примене материјалног права и судске контроле. Услед различитог поступања и одлучивања нижестепених судова у наведеним парничним поступцима Врховни касациони суд је оценио да су испуњени законски услови из члана 180. Закона о парничном поступку, за заузимање става о спорном правном питању ради уједначавања судске праксе.

Новчана накнада је једно од права из обавезног осигурања за случај незапослености прописаних чланом 64. Закона о запошљавању и осигурању за случај незапослености ("Службени гласник РС" бр. 36/09...38/15). О праву незапосленог лица на новчану накнаду и о њеној висини према члану 80. истог закона се одлучује у управном поступку пред Националном службом за запошљавање као првостепеним органом и директором Националне службе за запошљавање као другостепеним органом, а против коначног решења могуће је покренути управни спор.

Суд опште надлежности је надлежан да одлучује о захтеву за накнаду штете због неправилног и незаконитог рада правног лица причињене ускраћивањем дела накнаде за случај незапослености када је право на новчану накнаду признато правноснажним и коначним решењем надлежног органа. О разграничењу између судске и управне надлежности изјаснило се Грађанско одељење Врховног суда Србије на седници одржаној 06.04.2004. године (Билтени 3/05 и 4/08).

Према члану 69. Закона о запошљавању и осигурању за случај незапослености основица за утврђивање висине новчане накнаде јесте просечна зарада, односно плата или накнада зараде, односно накнада плате из ранијег периода, а према члану 70. истог закона, новчана накнада се утврђује у висини од 50% основице, с тим што новчана накнада не може бити виша од 160% нити нижа од 80% минималне зараде утврђене у складу са прописима о раду за месец у којем се врши исплата новчане накнаде. Из наведеног

произлази да је минимална зарада обрачунска категорија и коректив за одређивање висине накнаде. Већина корисника накнаде за незапосленост због претходно остварених ниских зарада примају накнаду у најнижем износу, која треба да се реализује у висини од 80% минималне зараде. Прописивањем да новчана накнада не може бити нижа од 80% минималне зараде законодавац је обезбедио минимум материјалне и социјалне сигурности незапосленима, односно запосленима код којих је наступио осигурани случај незапослености.

Зарада запосленог се према члану 105. став 1. и 2. Закона о раду ("Службени гласник РС" бр. 24/2005...75/14) састоји од зараде за обављени рад и време проведено на раду, зараде по основу доприноса запосленог пословном успеху послодавца (награде, бонуси и сл.) и других примања по основу радног односа, у складу са општим актом и уговором о раду и садржи порез и доприносе који се плаћају из зараде. Према члану 111. став 1. и 2. истог закона, запослени има право на минималну зараду за стандардни учинак и време проведено на раду, а минимална зарада се одређује на основу минималне цене рада утврђене у складу са овим законом, времена проведеног на раду и пореза и доприноса који се плаћају из зараде. Минимална цена рада се утврђује одлуком Социјално-економског савета основаног за Републику Србију, утврђује се по радном часу без пореза и доприноса за календарску годину и објављује се у "Службеном гласнику Републике Србије" (члан 112. и 113. Закона о раду).

Корисник новчане накнаде за случај незапослености има право на здравствено и пензијско и инвалидско осигурање за време остваривања права на новчану накнаду. Према члану 78. Закона о запошљавању и осигурању за случај незапослености доприноси за здравствено и пензијско и инвалидско осигурање су садржани у новчаној накнади и плаћају се на терет лица које прима новчану накнаду. Истовремено чланом 6. став 1. тачка 20. Закона о доприносима за обавезно социјално осигурање ("Службени гласник РС" бр. 84/04...5/2016) је регулисано да је новчана накнада, накнада која се остварује за време незапослености из средстава организације надлежне за запошљавање, а у којој су садржани доприноси који се плаћају на терет лица које остварује ту накнаду. На износ новчане накнаде за незапослене се не плаћа порез ни допринос за незапослене.

Из наведених прописа произлази да су зарада, минимална зарада и накнада за случај незапослености дефинисане законима као бруто категорије и да је минимална цена рада, садржана у структури минималне зараде нето износ без пореза и доприноса. Код чињенице да је најнижи износ накнаде за случај незапослености 80%, а највиши 160% минималне зараде правилан је обрачун накнаде за незапослене када је утврђен на основу члана 111. став 2. Закона о раду, према износу минималне зараде као бруто износа утврђеног применом минималне цене рада са порезом и свим доприносима који терете зараду. Обрачун минималне накнаде за незапослене који би се вршио према минималној цени рада по радном часу без пореза и доприноса, или приписивањем само доприноса који терете накнаде за незапослене је у супротности са одредбама члана 70. став 2. Закона о запошљавању и осигурању за случај незапослености који изричито износ накнаде везују за минималну зараду као упоредну, корективну и самосталну категорију.

(Правно схватање Грађанског одељења Врховног касационог суда утврђено на седници 23.01.2017. године)